EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 20.2.2025.
COM(2025) 54 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI UN EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI

par vidusposma izvērtēšanu attiecībā uz apmaiņas, atbalsta un mācību programmu euro aizsardzībai pret viltošanu (programma “Perikls IV”)

{SWD(2025) 44 final}

1. Ievads

Programma “Perikls IV”, kas tika izveidota ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/840, ir ceturtais programmas “Perikls” cikls. Tās juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 133. pants. Programmas vispārīgais mērķis ir novērst un apkarot euro viltošanu un ar to saistīto krāpšanu un aizsargāt euro banknošu un monētu integritāti. Tādējādi tā ir vērsta uz to, lai stiprinātu iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos šo banknošu un monētu īstumam un sekmētu uzticēšanos ES ekonomikai, vienlaikus nodrošinot publisko finanšu stabilitāti. Programmas konkrētais mērķis ir aizsargāt euro banknotes un monētas pret viltošanu un ar to saistīto krāpšanu. Šā mērķa sasniegšanas līdzekļi ir divējādi. Pirmkārt, atbalstīt un papildināt dalībvalstu veiktos pasākumus. Otrkārt, palīdzēt kompetentajām valstu iestādēm veidot ciešu un regulāru sadarbību un paraugprakses apmaiņu savā starpā un ar Komisiju, vajadzības gadījumā iesaistot ārpussavienības valstis un starptautiskās organizācijas.

Šo programmu tādējādi var principā raksturot kā spēju veidošanas, informācijas izplatīšanas un tīklošanās iniciatīvu. Programmā paredzētās aktivitātes ir vērstas uz: i) informācijas apmaiņu un izplatīšanu, ii) tehniskās, zinātniskās un operacionālās palīdzības sniegšanu un iii) tāda aprīkojuma iegādi, kas paredzēts izmantošanai ārpussavienības valstu specializētajās viltošanas novēršanas iestādēs nolūkā aizsargāt euro pret viltošanu.

Programmas pamatā ir trīs galvenie principi: i) transnacionālā dimensija, kas prasa, lai ikvienā programmas aktivitātē piedalītos vismaz divas valstis, ii) daudzdisciplīnu princips, kura nolūks ir sekmēt, ka turpmāk minētās mērķgrupas ievēro kopēju pieeju euro aizsardzībai, un iii) papildināmība, kas paredz, ka programmas aktivitātes papildina, bet neaizstāj citus euro aizsardzības pasākumus, kurus īsteno dalībvalstis, ES vai starptautiskās iestādes.

Ir notikusi programmas “Perikls IV” vidusposma izvērtēšana saskaņā ar Regulas (ES) 2021/840 13. pantu. Izvērtēšana notika atbilstoši labāka regulējuma pamatnostādņu kritērijiem, kas ir relevantums, efektivitāte, lietderīgums, saskanība un ES pievienotā vērtība. Tika ņemts vērā arī tas, kādu paliekošo ietekmi programmas darbības rada uz euro aizsardzību pret viltošanu. Izvērtējumā tika skatīta programmas īstenošana no 2021. gada janvāra līdz 2024. gada martam Eiropas Savienības dalībvalstīs (gan tajās, kas ietilpst eurozonā, gan tajās, kas ir ārpus tās) un ārpussavienības valstīs. Vidusposma izvērtējumā piedalījās dažādas ieinteresētās personas, tai skaitā ES dalībvalstu kompetentās iestādes, programmas pieteikumu iesniedzēji un atbalsta saņēmēji, programmas finansēto darbību dalībnieki, tādas ES iestādes kā Eiropas Komisija un Eiropas Centrālā banka (ECB), tādas aģentūras kā Eiropols un *Eurojust*, kā arī starptautiskie partneri, piemēram, ārpussavienības valstu kompetentās iestādes un Interpols. Izvērtējumā tika skatīti visi programmas “Perikls IV” darbību veidi, kas ietver konferences un vērienīgus pasākumus informācijas izplatīšanas nolūkā, sanāksmes, semināru, darbsemināru, mācību aktivitātes, pētījumus un aprīkojuma iegādi.

Šim paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā (SWD) ir sniegta sīkāka informācija par Komisijas veikto vidusposma izvērtējumu. Izvērtējuma vajadzībām tika izmantoti dažādi avoti, tai skaitā neatkarīgs pētījums, ko veica ārējs darbuzņēmējs un kas tiek publicēts vienlaikus. Dienestu darba dokumentā ir aprakstītas galvenās atziņas, kas tika gūtas vidusposma izvērtēšanā, un ir aplūkota programmas “Perikls IV” īstenošana.

2. Vispārīgais secinājums izvērtējuma rezultātā

Izvērtējumā ir secināts, ka programma "Perikls IV" palīdz novērst un apkarot euro viltošanu un aizsargāt euro banknošu un monētu integritāti.

Programma kopumā ir bijusi **efektīva**, jo ir uzlabojusi informācijas apmaiņu, tehniskās prasmes, institucionālo satvaru un operacionālās spējas euro viltošanas apkarošanas jomā gan ES dalībvalstīs, gan ārpussavienības valstīs. Tā ir sekmīgi veicinājusi tīklošanos un kopīgas izmeklēšanas, tādējādi ļaujot gūt tādus būtiskus panākumus kā viltotu euro izņemšana un noziedzīgu organizāciju likvidēšana izmeklēšanu rezultātā.

Ar tehniskajām mācībām, semināriem, personāla apmaiņu un pētījumiem programma ir atbalstījusi dalībvalstu veiktos pasākumus, jo īpaši tad, ja valsts finansējums ir ierobežots. Tādējādi, ņemot vērā programmas "Perikls IV" iznākumus, rezultātus un ietekmi, tā līdz šim ir nodrošinājusi resursu **lietderīgu** izlietojumu. Lai gan pārvaldības izmaksas relatīvā izteiksmē ir salīdzinoši augstas salīdzinājumā ar līdzīgām programmām, to galvenokārt nosaka programmas ierobežotais kopējais budžets. Turklāt šis īpatsvars digitalizācijas ietekmē samazinās, kas liecina par to, ka lietderība kopumā palielinās. *ECFIN* ĢD ciešā iesaiste darbību koordinēšanā un īstenošanā, piemēram, vadot euro viltošanas apkarošanas ekspertu grupas (*ECEG*) sanāksmes, nodrošina dalībvalstu atbalstu un efektīvu uzraudzību. Programmai ir paredzēts vidusposma un *ex post* izvērtējums. Tomēr, ņemot vērā programmas nelielo budžetu un augsto līdzības pakāpi starp programmas secīgajiem periodiem, derētu izsvērt, vai, ievērojot kopējo budžetu, ir samērīgi prasīt divus izvērtējumus katrā finansējuma ciklā.

Ir konstatēts, ka programma ir **papildinoša un saskanīga** ar pasākumiem, ko veic citas ES iestādes (piemēram, ECB) un aģentūras (piemēram, Eiropols). Dalībvalstu pasākumu tvērums ir ierobežots, un programma tos papildina ar daudznacionālām un daudzdisciplīnu darbībām, kas nodrošina speciālās zināšanas un veicina attiecību veidošanu starp dalībvalstīm un ar ārpussavienības valstīm. Tādējādi var konstatēt, ka programma rada ievērojamu **ES pievienoto vērtību** – tiek veidotas un stiprinātas atsevišķu valsts iestāžu kompetenci pārsniedzošas attiecības un sadarbība starp dalībvalstīm, ārpussavienības valstīm, ES iestādēm un starptautiskajām organizācijām.

Programma turklāt joprojām ir izteikti **relevanta** un pielāgojas, kad parādās jauni draudi. Lai varētu vērsties pret jauniem viltošanas draudiem un nodrošinātu, ka atklāto viltoto euro skaits ir kontrolējams un zemā līmenī, ir pastāvīgi jāseko līdzi situācijai. Kamēr vien tiek izmantota skaidra nauda, viltojumu radītais risks saglabājas. Visbeidzot, tā kā programmas ietvaros ar regulārām pēcdarbībām un pastāvīgu atbalstu tiek nodotas zināšanas, tā nodrošina iznākumu **paliekošo ietekmi** un turpmāku virzību uz mērķiem. Vēršot uzmanību uz arvien jaunu draudu rašanos un kompetento valsts iestāžu personāla mainību, ieinteresētās personas ir uzsvērušas, ka mācības ik pēc 2–3 gadiem būtu jāatkārto.

3. Galvenās gūtās atziņas

Kopumā izvērtējumā apstiprinājās, ka programmas "Perikls" darbības joprojām ir vajadzīgas un ka šī vajadzība, visticamāk, augs. Izvērtējumā ir apkopotas galvenās gūtās atziņas, kuras derētu ņemt vērā programmas turpmākajā īstenošanā.

Attiecībā uz programmas efektivitāti izvērtējumā ir norādīts, ka programmai arī turpmāk būtu jākoncentrējas uz kontaktiem starp tām dalībvalstīm un ārpussavienības valstīm, kurām ir tieša ieinteresētība vai speciālās zināšanas konkrētā jomā, lai nodrošinātu, ka darbības ir jēgpilnas un produktīvas. Izvērtējumā arī secināts, ka plānošanas perioda atlikušajā laikā ir jānodrošina līdzsvars starp dažādajiem atbalsttiesīgajiem darbību veidiem, tādiem kā pētījumi un aprīkojuma iegāde ārpussavienības valstu vajadzībām.

Izvērtējums liecina, ka programmu "Perikls IV" ir iespējams padarīt vēl relevantāku, koncentrējoties uz pašreizējiem un turpmākajiem draudiem, tādiem kā pārveidota dizaina banknotes un viltojumu izplatīšana internetā. Taču izvērtējumā arī konstatēts, ka programmai būtu jāpievēršas potenciālajiem draudiem attiecībā uz plānoto digitālo euro un mākslīgā intelekta ietekmei uz viltotas valūtas izgatavošanu un identificēšanu. Lai programma atbilstu nākotnes vajadzībām, iespējams, vajadzētu piesaistīt speciālās zināšanas, piemēram, paplašinot iesaistīto ekspertu lomu jautājumos par šīm tendencēm un potenciāliem jauniem draudiem. Tālab būtu lietderīgi izmantot divējādu pieeju, pietiekamā mērā pievēršoties šādiem aspektiem: i) nepieciešams, ka dalībvalstis (un ārpussavienības valstis) pilnveido tehniskās un viltošanas novēršanas pamatprasmes, un ii) jaunie draudi un iestādes, kas tos spēj novērst. Programmu varētu stiprināt arī, panākot tiesu iestāžu, muitas un paku piegādes pakalpojumu sniedzēju lielāku iesaisti programmas darbībās, iepriekš daloties ar informāciju par šo darbību grafiku un tēmām un pielāgojot darbību saturu paredzamajai mērķauditorijai. Īstais brīdis gūto atziņu ieviešanai praksē ir *ECEG* sanāksmes un programmas "Perikls" stratēģijas ikgadējā atjaunināšana.

Attiecībā uz programmas spēju būt efektīvai ilgtermiņā galvenā gūtā atziņa ir tā, ka ir svarīgi pietiekamā mērā veikt pēcdarbības un nodrošināt regulāras mācības. Tas varētu palīdzēt pareizi piemērot un nostiprināt mācību rezultātus un nodrošināt plašu dalīšanos ar informāciju par aktuālajām tendencēm un norisēm, uzsverot euro viltošanas radīto draudu pastāvīgi mainīgo raksturu. Regulāri piedaloties programmas finansētajās darbībās, programmu īstenojošais Komisijas ĢD var pastāvīgi novērtēt šo darbību kvalitāti un paliekošo ietekmi. Daudzām gan Komisijas organizētajām, gan dalībvalstu darbībām ir izteikta mācībspēku apmācības dimensija, un tās tiek periodiski atkārtotas, tādējādi nodrošinot zināšanu atjaunināšanu, pat ja kompetentajās iestādēs mainās darbinieki. Visbeidzot, secināts arī, ka pēc iespējas būtu jāmazina potenciālās valodu barjeras, tai skaitā starp programmas darbību īstenotājiem un citiem dalībniekiem, piemēram, īstenotājus varētu mudināt attiecīgā gadījumā nodrošināt mutisko tulkošanu.

4. Programmas "Perikls IV" turpinājums un turpmākā virzība

Izvērtējumā ir secināts, ka pašreizējā programmas "Perikls IV" īstenošanas struktūra kopumā ir efektīva, lietderīga un rada paliekošu ietekmi un joprojām ir relevanta tādā ziņā, ka spēj pielāgoties jaunajiem draudiem. Programma "Perikls IV" ir ļoti vērtīga daudzām dalībvalstīm, kurām bieži vien ir ierobežoti resursi, ko tās var atvēlēt starptautisku un daudzdisciplīnu mācību organizēšanai par euro viltošanu. Nodrošinot mērķtiecīgu atbalstu, programma

stiprina ES spēju apkarot euro viltošanu un sekmē jaunu attiecību, tīklu un transnacionālās sadarbības attīstību.

Komisija plāno turpināt kontaktu sekmēšanu starp attiecīgajām valstīm, līdztekus gādājot par līdzsvara nodrošināšanu un konkrētu veidu darbību veicināšanu. To var panākt ar programmas "Perikls" stratēģijām un *ECEG* sanāksmēm. Komisija apsvērs iespēju pagarināt šo sanāksmju ilgumu līdz divām dienām. Komisija uzskata, ka būtu lietderīgi veicināt tiesu iestāžu pārstāvju lielāku iesaistīšanos *ECEG* sanāksmēs un programmas "Perikls IV" darbībās, jo īpaši ņemot vērā akūtos draudus, ko rada, piemēram, pārveidota dizaina banknotes. *Eurojust* aicināšana regulāri piedalīties *ECEG* sanāksmēs ir viens svarīgs solis, kas jau ir sperts šajā virzienā.

Lai gan programmas budžets visumā ir piemērots tam, lai noturētu augstu efektivitātes līmeni, finansējuma samazinājums nozīmēja, ka salīdzinājumā ar iepriekšējiem programmas cikliem ir īstenots mazāk darbību un ir apmācīts mazāk dalībnieku. No ieinteresētajām personām saņemtās atsauksmes liecina, ka programmas "Perikls IV" budžeta samazinājums salīdzinājumā ar iepriekšējiem programmas cikliem ir negatīvi ietekmējis šo personu lēmumu pieņemšanu un spēju organizēt programmas "Perikls" darbības.

Programmas panākumu atslēga lielā mērā ir tās struktūra, kas atspoguļo unikālo juridisko pamatu[1] un akcentus un nodrošina ciešu sadarbību starp dalībvalstīm un Eiropas Komisiju, konkrēti, *ECFIN* ĢD. Tā kā "Perikls IV" ir autonoma programma, to pārvaldošais Komisijas ĢD darbojas kā operacionāla struktūrvienība, kurai ir galvenā loma stratēģiju izstrādē un darbību plānošanā un īstenošanā. Tas nodrošina, ka programma atbilst dalībvalstu un darbību dalībnieku vajadzībām, nodrošinot pievienoto vērtību un efektivitāti.

[1] Programmas "Perikls" pamats attiecībā uz eurozonas dalībvalstīm ir LESD 133. pants (parastā likumdošanas procedūra), bet attiecībā uz dalībvalstīm ārpus eurozonas – LESD 352. pants (īpašā likumdošanas procedūra).